

Motion till riksdagen

1988/89:N26

av Per-Ola Eriksson m.fl. (c)

med anledning av prop. 1988/89:92 om ny
minerallagstiftning m.m.

Propositionen

Förslaget till ny minerallagstiftning innebär att såväl gruvlagen som lagen om vissa mineralfyndigheter ersätts med en ny enhetlig lag för de mineral som omfattas av lagen. Kretsen av lagreglerade mineral föreslås samtidigt utvidgas och lagstiftningen samordnas med naturresurslagen. Den nya lagen bygger på koncessionssystemet men har starka inmutningsrättsliga inslag. För undersökningsarbete krävs undersökningstillstånd och för bearbetning bearbetningskoncession.

Reglerna för undersökningstillstånd motsvarar i princip reglerna om inmutningsförfarande i nuvarande gruvlag, dvs att tillstånd ges till den som först ansöker om detta. Tillståndet kan under vissa förutsättningar gälla upp till tio år och medges om det finns anledning att anta att en undersökning kan leda till upptäckt av ett lagreglerat mineral och sökanden inte befinns uppenbart olämplig.

Undersökningstillstånd ger ingen obligatorisk rätt till bearbetning om en exploateringsbar fyndighet påträffas. Den som erhållit undersökningstillstånd skall dock erhålla bearbetningskoncession under förutsättning att han avser att själv eller i samverkan med andra exploatera fyndigheten, och fyndighetens art och belägenhet inte gör honom olämplig. Vid prövningen av bearbetningskoncession skall också enligt förslaget prövas om hinder föreligger enligt naturresurslagen vad avser markens användning till mineralutvinning. Enligt propositionens förslag skall också utfallet av prövningen enligt naturresurslagen vara bindande för prövning som kan krävas enligt annan lagstiftning. Om bearbetningskoncession medges skall staten enligt förslaget ha en kronoandel enligt de regler som finns i den nuvarande gruvlagen.

Allmänt

Minerallagstiftningens principiella innebörd är att rätten till att utvinna lagreglerade mineral genom beslut av statlig myndighet kan tillerkännas andra än den som äger marken. Detta innebär att äganderätten och markägarens rätt får vika för det allmänna intresset.

Vidare kan utvinning av mineral innebära stora ingrepp i miljön och att annan markanvändning omöjliggörs. Det är således av oerhörd vikt att inför en eventuell exploatering en noggrann prövning har skett i syfte att

undvika såväl att oersättliga miljövärden förstörs som att annan angelägen verksamhet inte försvåras.

Minerallagskommitténs förslag till ny lagstiftning har också kritiserats från bl.a. dessa utgångspunkter. Gruvnäringen har kritiserat förslaget med hänvisning till att miljöprövningen blir alltför långtgående och alltför mycket försvårar en eventuell exploatering. Företrädare för miljöintressena, såsom t.ex. naturvårdsverket, har däremot menat att förslaget inte är tillräckligt långtgående för att miljön skall kunna skyddas på ett bra sätt. Den gemensamma slutsatsen från dessa kritiker är att förslaget till ny minerallag inte bör läggas till grund för lagstiftning.

Kritik har också riktats mot att vidga antalet lagreglerade mineral med hänsyn till att detta innebär en ytterligare inskränkning i markägarens rätt att själv bestämma om utvinning och få del av eventuella ekonomiska intäkter.

Grunderna för ny minerallagstiftning

Mot bakgrund av den karaktär som minerallagstiftningen har är det enligt vår mening väsentligt att såväl prövning mot annan lagstiftning blir noggrann som att det lagreglerade området vad avser koncessionspliktiga mineral begränsas. Det är viktigt att de inskränkningar i äganderätten som lagstiftningen innebär så långt möjligt begränsas utan att samhällets intressen för den skall åsidosatts. Självfallet måste också rimlig ersättning ges till markägaren för intrånget i hans mark vid verksamheter som reglerats enligt minerallagen.

Från centerpartiets sida kan vi dock acceptera att minerallagskommitténs förslag läggs till grund för lagstiftning, men med vissa förändringar i anslutning till vad som ovan anförts.

Omfattningen av reglerade mineral

Minerallagen skall omfatta mineral som är industriellt användbara, som med viss sannolikhet förekommer i Sverige i sådan omfattning och på ett sådant sätt att de ter sig meningfulla att bryta och som kräver systematisk letning och undersökning för att kunna påvisas.

Enligt vår mening har de mineral som föreslås bli lagreglerade blivit alltför omfattande. Vissa av de mineral som föreslås bli koncessionspliktiga kräver inte någon systematisk letning och undersökning, t.ex. olivin och talk. Olivin är också ett mineral som kan bli aktuellt att använda för att motverka försurning och således ur jordägarsynpunkt mycket intressant.

Vi anser vidare att något behov inte finns att föra in mineral som diatomit, fältspat, glimmer, kvarts, kvartsit, dolomit, kalksten och krita i minerallagen. Det finns inget motiv för ingrepp i äganderätten som koncessionsplikten medför.

En väg att begränsa de rättsförluster för markägaren som ett tillstånd för undersökning och eventuellt senare bearbetningskoncession kan sägas medföra är att medge att den ursprunglige markägaren kan få en viss mindre andel i avkastningen av de mineral som utvinns. Detta blir än mer aktu-

ellt om den utvidgning av minerallagens tillämpningsområde som föreslås blir riksdagens beslut.

Mot. 1988/89
N26

Undersökningstillstånd

De grunder som redovisas för undersökningstillstånd motsvarar i princip de inmutningsrättsliga regler som för närvarande gäller. För de begränsade antal mineralier som vi förordade skall vara koncessionspliktiga finner vi det rimligt att dessa regler skall gälla även fortsättningsvis. Vi anser dock att den tid ett undersökningstillstånd längst skall vara giltigt bör begränsas i förhållande till propositionens förslag. Vi anser att ett tillstånd skall gälla i tre år och endast kunna förlängas i ytterligare tre år.

Vi anser även mot denna bakgrund att giltighetstiden för äldre rättigheter vad avser inmutningar bör vara längst sex år efter det att den nya lagstiftningen trätt i kraft.

Förhållandet till motstående intressen

Propositionens förslag innebär således att i ärenden om bearbetningskoncession skall en intresseavvägning ske gentemot naturresurslagen i fråga om markens användning för mineralutvinning. Någon ytterligare NRL-prövning vad gäller markanvändningen skall inte ske, utan denna prövning skall även vara bindande för den efterföljande prövningen enligt annan lagstiftning. Det är enligt vår mening rimligt att prövningen mot naturresurslagen normalt sker när ärenden som rör ansökan om bearbetningskoncession behandlas eftersom det är ett begränsat antal undersökningstillstånd som leder till exploatering och utvinning av ett mineral.

Undersökningstillstånd kan dock i vissa lägen innebära betydande påverkan på markanvändningen och annan verksamhet som bedrivs i området.

Nationalpark och mark som reserverats som naturreservat

Enligt vår mening bör vid behandlingen av en ansökan om undersökningstillstånd i markområden som ansetts vara särskilt värdefulla att skydda en avvägning ske mot motstående intressen. Beslut om dispens om bestämmelserna beträffande hinder mot undersökning och bearbetning bör i sådana fall tas av regeringen och en prövning gentemot naturresurslagen ske när ansökan om undersökningstillstånd behandlas. Vi vill i detta sammanhang understryka att om kretsen av koncessionspliktiga mineral vidgas enligt propositionens förslag kan det också innebära att ansökningarna om undersökningstillstånd i mer tätbefolkade områden ökar, vilket kan leda till ett ökat antal konflikter kring markens utnyttjande och andra verksamheter. Effekterna av den nya lagstiftningen i dessa hänseenden bör noggrant följas.

Lantbruksstyrelsen har i sitt yttrande över minerallagskommitténs betänkande framhållit att gruvverksamhet är att jämföra med större vattenföretag. Om ett vattenföretag kan medföra väsentlig skada på rennäringen eller jordbruket får lantbruksstyrelsen med stöd av 11 kap 10 § vattenlagen förordna om nödvändiga utredningar. Lantbruksstyrelsen anser att en motsvarighet till denna möjlighet bör införas i den nya minerallagstiftningen både vad avser rennäringen och jordbruket.

Föredraganden biträder inte detta förslag utan konstaterar att länsstyrelsen skall göra den övergripande bedömningen enligt naturresurslagen. Det är enligt föredraganden en självklarhet att länsstyrelsen skall inhämta de uppgifter som behövs för att bedöma den inverkan mineralföretaget kan ha på andra intressen som skall beaktas enligt naturresurslagen, däribland rennäringen och jordbruket.

Med hänsyn till den betydelse den exploatering av ett markområde kan få för möjligheterna att bedriva jord- och skogsbruket resp. renskötseln bör lantbruksstyrelsen medges möjlighet att föranstalta om utredning om skadeverkningarna av ett större mineralföretag för jord- och skogsbruket och rennäringen.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om grunderna för minerallagstiftningen,
2. att riksdagen med avslag på proposition 1988/89:92 i denna del beslutar att 1 § i förslaget till ny minerallag beträffande lagens tillämpningsområde ändras i enlighet med vad som anføres i motionen,
3. att riksdagen med avslag på proposition 1988/89:92 i denna del föreskriver att giltighetstiden för undersökningstillstånd och inmutningar begränsas i enlighet med vad som anføres i motionen,
4. att riksdagen med avslag på proposition 1988/89:92 i denna del beslutar att 2 kap. med reglerna för beviljande av undersökningstillstånd utformas i enlighet med vad som anføres i motionen vad avser skyddet för nationalparker och mark som reserverats för naturreservat respektive rennäringen och jord- och skogsbruk,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om uppföljning av effekterna av den nya minerallagstiftningen beträffande motstående intressen vid markanvändning.

Stockholm den 18 april 1989

Mot. 1988/89
N26

Per-Ola Eriksson (c)

Börje Hörnlund (c)

Kersti Johansson (c)

Göran Engström (c)

Marianne Andersson (c)

Håkan Hansson (c)

Roland Larsson (c)

Ivar Franzén (c)

Kjell Eriksson (c)

Jan Hyttring (c)

Gunhild Bolander (c)